

in Dominica, ut notat Ordo Romani Canonici Benedicti. In Officio non negligenda est Collecta quae omnium fere pulcherrima est, elegantissima, atque optime expressa. Innocentium Officium semiduplex tantum erat Durandi tempore, et in aliis Ordinariis a Grancolasio relatis: Pius V. duplex esse voluit. In quibusdam Ecclesiis dicebantur duae Missae, has duas Missas memorant Joannes Abrincensis, Durandus, et alia pleraque Ordinaria. Quod Diaconi in festo S. Stephani, et Presbyteri die S. Joannis, id in festo SS. Innocentium praestabant pueri, hoc est, praecipuam in divinis Officiis partem, quantum per eorum aetatem liceret, habebant, superiores chori sedes occupabant, antiphonas et responsoria cantabant, chorum regebant cum proprio cantore. Ceterum cum ex huiusmodi puerorum ritibus perplures subrepsissent abusus, eos de medio tollere tentavit Concilium Basileense sessione 21.

EXPLICIT LIBER OCTAVUS.

Itinerarium S. Iosaphati in Terram Sanctam ad
eum minimo tempore collectas esse reliquias. Quod si
tempore primo eis, similiter agitur, non sicut traditum
Inventio eius modis, vel quibus tempore quoniam secundum
enarratur. Itinerarium S. Iosaphati tamen se accipit
tempore primo, et quibus tempore secundum, non
est manifestum.

LIBER NONUS

DE SANCTORUM CULTU.

CAPUT I.

De Sanctorum cultu et invocatione.

I. Sanctorum Patrum, religiosum (1) Sanctorum cul-
tum sive scriptis sive exemplis docentium tot tantaque
sunt testimonia, tamque perspicua, ut nulla plane effu-
gia, nulla diverticula iis declinantis reliqua sint recenti-
bus agiomachis. Nos e multis (est enim haec Theologo-
rum sparta) per pauca proferemus. Origenes, tertii saeculi
Scriptor Homilia III. quum Martyrium mentionem inie-
cisset: *Horum, inquit, memoria semper, ut dignum est,*
in Ecclesia celebratur. S. Ciprianus Epistola 37. ubi dies
excessus Martyrum diligenter adnotari iubet, ut cum hon-
ore celebrentur. Denique, inquit, et dies eorum inter Me-
morias Martyrum celebrare possimus. Eusebius Caesarien-
sis Lib. XIII. Praeparat. Evang. Nos, inquit, quotidie id
facitamus: nam verae pietatis milites, ut Dei amicissimos
honoramus. S. Basilius Epistola 291. ad Ponticae Dioce-
sis Episcopos: *Martyrum honores, inquit, cum summo
studio procurantur ab iis qui in Domino sperant; tum im-*

(1) Petavius, *De Incarnatione.* Lib. XIV. cap. 13.

primis a vobis qui virtuti operam datis... Cum igitur inter Martyres excellant Eutychius et Damas, eorumque socii quorum memoriam civitas nostra, et circumiecta undequaque regio celebrat; hoc vobis tanquam proprio suo ornamento in memoriam revocat Ecclesia, mea voce vos exhortans, ut veterem consuetudinem invisenti non resumatis. Legatur eiusdem Oratio in quadraginta Martyres, Orationes in Mammantem, in Gordium, in Barlaam, in Julittam Martyres; quae totidem sunt monumenta, quae religiosum Sanctorum cultum in Ecclesia S. Basilii tempore celebrem fuisse astruunt, et hanc fuisse Ecclesiae Fidem, quod Sancti colendi essent. Quod vero Natales eorum celebrare, eorum memorias frequentare, implorare patrocinia pium esset, evidenter probat S. Gregorius Nazianzenus *Orat. I.* contra Julianum, ubi rem narrat prorsus mirabilem; impium scilicet apostamat, cum Martyrem quemdam adprecaretur, ab eo reiectum palam fuisse: tum exclamat: *O insignem Martyrum, inter se charitatem: honorem illius recusarunt, qui multos Martyres contemplui habiturus erat.* Legatur eiusdem Oratio decimaoctava in Cyprianum Martyrem. *Martyrum, inquit, honoribus oblector, pugilum cruoribus exulto, atque aliorum quidem certamina et victoriae sunt coronae autem meae.... Atque omnium quidem Martyrum memoria celebranda est.* Leguntur S. Joannis Chrysostomi Homiliae de SS. Martyribus Iuventio et Maximo, de S. Pelagia Virgine et Martyre, de Sancto Ignatio Martyre, de Sancto Romano, de Sancto Juliano, de Sancta Babyla, de S. Balaam, de S. Luciano Martyribus; de S. Meletio Antiocheno Episcopo; de SS. Virginibus et Martyribus Berenice, et Prodoce, et Domnina earum matre, in quibus locupletissima sunt testimonia cultus religiosi Sanctis exhibiti. S. Maximus, seu antiqui Actoris Sermonum sub S. Ambrosii nomine editorum, in Sermone de SS. Nazario et Celso Martyribus, *Honoremus, inquit, Beatos Martyres Principes Fidei, intercessores mundi, praecones regni, cohaeredes Dei.... Honorare debemus servos Dei: quanto magis amicos Dei?* S. Augustinus Libro 20. contra Faustum, cap. 21. *Populus Christianus,*

inquit, memorias Martyrum religiosa solemnitate concelebrat, et ad excitandam imitationem, et ut meritis eorum consocietur, atque orationibus eorum adiuvet.

II. Idipsum confirmatur ex Liturgiis. Ex Sacramentario Leoniano col. 293. Tibi enim festiva solemnitas agitur, tibi dies sacrae celebratur, quam Beati Sancti Tiburtii Martyris tui sanguis etc. Ex Sacramentario Gelasiano p. 7. *Sicut divina laudamus in Sancti Stephani passione magnalia.* Ex Missali Gothicō p. 242. *Ut per triumphos tuorum testium et sollemnitatum gloriam, et devotionum exempla susciperes.* Ex Missali Francorum p. 359. *Unde benedicimuste, Domine, in operibus tuis, teque in Sanctorum tuorum profactione laudamus.* Ex Libello Orationum Gothicō-Hispano p. 39. *Adsistat ergo nunc, Omnipotens Pater, tantus Martyr, et faveat credentium votis, ut ea, quae sibi propter te impendi cognoscit, famulantibus tibi ex te uberioris recompensem.* Ex Libro Sacramentorum S. Gregorii Magni in Natali SS. Cornelii et Cypriani in oratione ad complendum col. 129. *Quaesumus, Domine, salutaribus repleti mysteriis, ut quorum solemnia celebramus, orationibus adiuvemur.* Iusuper Martyrologia et Kalendaria invicta sunt pro Traditione in nostrum Dogma Monumenta. Hoc Fastorum genus in cultum et honorem Sanctorum, ab antiquis Christiani nominis aetatibus longe lateque usitatissimum fuit. Et doctus Joannes Molanus in Commentario quod de Martyrologiis cap. XVIII. instituit de utilitate Martyrologiorum contra haereses, praeter alia, inde deducit et commendat constabilitam catholicam doctrinam... de Sanctorum cultu et Reliquiarum veneratione.

III. His vero complura subnecti possunt, videlicet 1. Imagines vetustissimae Sanctorum, aut pictae, aut sculptae in eorumdem memoriam et cultum a priscis fideliibus, quas in fragmentis vitreis, aliisque materiis observare licet apud interpretes Romae subterraneae, et Buonarrotum in observationibus: 2. Imagines minus veteres, quae in tabulis varii generis plerosque honoris gratia repraesentant coelites sacerrimo Sancti titulo adscripto, prout antiquiora serebant tempora sub sigla Scs, vel

etiam quandoque sub sigla S. Eas propemodum innumeras habes apud Aringham, in *Roma subterranea*; Ciampinum, *Vetera Monumenta*; et Gorium, tom. 3. *Diplycorum*.

IV. Pro Sanctorum Invocatione (1) suffragantur testimonia Patrum. S. Cyprianus anno 248. in Epistola 57. ad Cornelium col. 206. existimat, per Sanctorum apud Deum regnantium orationes homines hic degentes adiuvari, et sic utilem esse apud Deum eorum intercessionem: *Memores nostri*, inquit, *invicem simus, concordes atque unanimes utrobique pro nobis semper oremus, pressuras et angustias mutua charitate relevemus.* Et, si quis isthinc nostrum prior Divinae dignationis celeritate praecesserit, perseveret apud Dominum nostra dilectio; pro fratribus, et sororibus nostris apud misericordiam Patris non ccesset oratio. Et in Libro de habitu Virginum in fine sic ipsas alloguitur: *Durate fortiter, spiritualiter pergit, pervenite feliciter; tantum mementote tunc nostri, cum incipiet in vobis virginitas honorari.* S. Basilius Homilia XIX in quadraginta Martyres, communem suis temporibus Sanctos invocandi consuetudinem sic exhibet: *Qui affligitur, ad Quadraginta confugit: qui laetatur, ad ipsos occurrit hic, ut malorum exitum inveniat: ille ut in secundis rebus conservetur.* Tum quibusdam interpositis, *O communes* inquit, *Custodes humani generis: boni curarum socii; orationis audiatores, legati potentissimi, stellae orbis terrarum, Ecclesiarum flores:* quae verba ab Joanne Damasceno citantur in Libro de *Imaginibus* pag. 748. S. Gregorius Nazianzenus multis in locis idipsum approbat. In panegyricis Sanctorum laudationibus saepe illos invocat, et ut pro se Deum exorent, ab eoque beneficia postulent, interpellat, ut in fine Orationis XVIII., quae est in S. Cyprianum Martyrem: *Tu vero nos, inquit, e Caelo benignus aspice, et orationem nostram, ac vitam gubernata.* Etiam in oratione ad S. Basilium, optat ut res suae precibus illius meliore cursu ferantur. S. Gregorius Nyssenus Oratione secun-

(1) Trombelli, *De cultu Sanctorum*. Diss. V. Cap. XVI.

da in Quadraginta Martyres, in eius fine precatur, ut martyrum istorum ope, et interventu corroborati fideles ad Paradisum perveniant. In Oratione vero in S. Theodorum latissime Sanctorum invocationem, et pro vivis sedulam orationem confirmat. Hunc enim invocat, et eius implorat auxilium: *Intercede, inquit, pro patria apud communem Regem ac Dominum..... Quod si maiori etiam opus fuerit advocatione ac intercessione, fratrum tuorum Martyrum coge chorum, et cum omnibus una deprecare.... Admone Petrum, excita Paulum, nec non Joannem Theologum ac Dilectum Discipulum, ut pro Ecclesiis quas constituerunt solliciti sint.* Jam Chrysostomus innumera et praecolla testimaonia assert pro Sanctorum invocatione. Sic in Oratione de S. Ignatio sub finem, testatur, omnes, qui ad illum Martyrem accedunt, multa per eum impetrare beneficia: et Antiochenses hortatur, ut ad eum confugiant, uti precibus Sanctorum istorum ad eorum consortium aliquando perducantur. Rursus in Homilia de Sanctis Berenice etc. Non solum, inquit, in hoc die festo; sed in aliis etiam diebus ad illas adhaerescamus, deprecemur eas, oremus uti patronae nostrae sint. Idipsum et in fine Homiliae LXXVI. de Sanctis Juventino et Maximino dicit, Martyres capita sua pro Christo abscissa manibus praeferenates, facile ab Rege impetrare omnia. Jam Augustini infinita sunt eiusdem generis testimonia; ex quibus aliqua commemorari hic oportet. In sermone primo de S. Stephano: *Commendemus, ergo nos orationibus eius.* *Multo magis enim nunc exaudietur pro veneratoribus suis,* qui sic exauditus est, tunc pro lapidatoribus suis. Rursus in Sermone de Diversis XCIV., cap. V. SS. Paulum, et Stephanum compellans: *Ambo ibi vos videtis, inquit, ambo vos sermonem nostrum auditis, ambo pro nobis orate: ambo vos exaudiem, qui vos coronavit etc.* Insuper in Libro septimo de Baptismo, contra Donatistas, ubi S. Cyprianum Martyrem his verbis invocat: *Adiuvet itaque nos in orationibus suis in istius carnis mortalitate, tanquam in caliginosa nube, laborantes, ut donante Domino quantum possumus, bona eius imitemur.* Similes invocationes in eius Ser-

monibus de Sanctis passim leguntur. S. Hieronymus *E-pistola* 27. quae est Epitaphium Paulae, his verbis sanctam illam foeminam appellat: *Vale o Paula, et cultoris tui ultimam senectutem orationibus iuva. Fides et opera tua Christo te sociant. Praesens, quod postulas, facilius impetrabis.* Sed copiosissime de hoc ipso disputat in Libro contra Vigilantium, qui adversus Sanctos, eorumque cultum, ac Reliquiarum venerationem, et cetera eodem spectantia impudenti ore ac stilo depugnabat. His suffragantur S. Paulinus Episcopus Nolanus in variis Carminibus, sed praecipue in Natalibus Panegyricis S. Felicis, in Panegyrico de obitu Celsi pueri, et in *Epistola* 12. ad Severum cui versus aliquot in S. Clari memoriam elucubratos adiunxit. Prudentius in Hymno primo Περὶ στεφανῶν, in Hymno secundo de S. Laurentio, in quinto de S. Vincentio, et aliis. Sanctus Gaudentius Brixianus in Tractatu 17. *De Dedicatione Basilicae Sanctorum quadraginta Martyrum.* His concinunt alii Patres, et Scriptores Ecclesiastici. S. Leo, in sermone I. de Natali SS. Apostolorum Petri et Pauli; Sanctus Maximus Taurinensis Episcopus, in *Homilia de Natali Sanctae Agnetis*; S. Gregorius Magnus, *Homilia* 52. de *Sanctis Processo et Martiniano*; S. Gregorius Turonensis, Lib. I. de *Gloria Martyrum*, capite 94.; S. Bernardus, *Sermone LXII. in Cantica*. Petrus item Damianus *Sermone LV.* in festo omnium Sanctorum, *Isti sunt inquit, advocati, quos apud Judicem habemus.* Ennodius crebra dat precum ad Sanctos fusarum, et spei in eorum intercessione argumenta, quae singula referre si vellem, nimio plus oratio excresceret. Sancta Synodus Oecumenica Chalcedonensis invocationem Sanctorum exemplo suo confirmavit utilem esse ac religiosam. Actione namque II. Patres conclamarunt: *Flavianus post mortem vivit: Martyr pro nobis oret.*

V. Sanctorum Patrum testimonia a nobis allata sunt, pro Sanctorum invocatione, nunc reliquum est ut aliqua ex Martyrum Actis in medium afferamus. Acta Martyrum Scillitanorum, qui anno 200. passi sunt, his verbis clauduntur: *Consummati sunt Christi Martires mense Ju-*

lio die septimo decimo, et intercedunt pro nobis ad Dominum nostrum Jesum Christum. In Actis S. Maximi Martyris anni 250. apud Theodoricum Ruinart pag. 133. num. 2. sic legitur: Mihi enim nec fustes, nec unguiae, nec ignis sentiendi dant dolorem, quia in me manet gratia Christi, quae me salvum faciet in aeternum omnium Sanctorum orationibus, qui in hac collectuacione certantes, vestras superaverunt insanias, nobisque virtutum exempla reliquerunt. Confirmatur hoc ipsum ex Actis S. Theodoti Ancyrani circa annum 303. apud eundem Ruinart pag. 307. num. 31. ubi Martyr sic loquitur: *Glorificate Dominum nostrum Jesum Christum, qui fecit, ut perficerem cursum meum, et inimicum superarem; deinceps enim in caelis cum fiducia pro vobis deprecabor.* Celebreque est illud, de quo testatur Historia Martyrii Sanctae Potamienae apud Eusebium Lib. 6. *Histor. Eccles. cap. 5.* iuxta eiusdem Ruinart expositionem. Ineunte saeculo tertio praedictum contigit Martyrium; et postquam Eusebius retulit, eam a vulgo vexatam percussionibus et obscenis verbis, a Baslide vero humaniter acceptam fuisse, subdit: *Illa vero (hoc est Potamiena) benignitatem hominis erga se libenter amplectens, bono animo eum esse iussit, se namque post obitum salutem ipsius a Domino impetraturam, et collocata in se beneficia brevi remuneraturam esse.* His accedit Liturgiarum auctoritas. Ex Sacramentario Leoniano Col. 296. *Impetret, quae sumus Domine, fidibus tuis auxilium oratio iusta Sanctorum.* Ex Sacramentario Gelasiano pag. 7. *Ita sit (S. Stephanus) fragilitatis nostraræ promptus adiutor.* Ex Missali Gothicò pag. 238. *Tribue quae sumus per interventum ipsius (S. Stephani), ut viventes salutem, defuncti requiem consequantur aeternam.* Ex Missali Francorum pag. 358. *Supplicationibus nostris misericordiam quam confidimus adsuturam, quam Beati Helarri Confessoris tui poscimus interventu, nobis et confessione praestari.* Ex Libello Orationum Gothicò-Hispanico pag. 128. *Adsistat ergo nobis precibus suis (S. Felix), ut quibus eius est memoria speciosa in saeculo, sit subuentio in futuro.* Quibus addi debent Ordo Romanus editus a Mabillonio in

Musaeo Italico , et Sacramentarium S. Gregorii Magni. Sed pulchrum est testimonium , quod habetur in Catechesi Mystagogica S. Cyrilli Hierosolymitani, qui Litur- giam declarans , inquit : Postea recordamur eorum , qui obdormierunt ; Sanctorum Patriarcharum , Prophetarum , Apostolorum , Martyrum , ut Deus eorum precibus et legationibus orationem nostram suscipiat.

CAPUT II.

De Canonizatione Sanctorum.

I. Canonizatio est canonica, solemnis et publica defini-
tio: per Summum Pontificem facta, quod aliquis Sanctus ab omnibus honoretur, et catalogo aliorum Sanctorum adscribatur, et fiat certa die annuatim Officium so-
lemne pro eo. Cuilibet olim Episcopo in sua Dioecesi,
Sanctos canonizare licebat, ut apud S. Cyprianum vi-
dere est. Sanctus namque Cyprianus Epistola 37. ad
Clerum suum scribens , hortatur, ut omnem humanita-
tem, et curam erga Confessores (hoc est Martyres) adhi-
beat; nec non diem, quo quisque ex hac vita decedit; in
Codices diligenter referat ad memoriam eorumdem sin-
gulo quoque anno concelebrandam. Hoc ius sequentibus
temporibus observant eruditii, non ita passim omnibus
creditum , sed maioribus Praelatis dumtaxat concessum
fuisse. Moris enim erat, ut cum aliquis martyrio occu-
busset , rem gestam scribebat Episcopus , sub cuius dictio-
ne id accidisset, ad Metropolitanum Episcopum , a
quo mature adhibitis in consilium collegis Episcopis; an
inter Martyres is esset recipiendus decernebatur. Cuius
rei ritum et ordinem satis monstrant, ea quae Sanctus
Augustinus scribit in Breviculo. Collat. 5. Solemnis est
quidem illa Alexandri III. Decretalis, quam Innocentius
III. firmavit, qua inhibitum est, ne deinceps aliquis pro
Sancto coli incipiat, sine Pontificis Summi approbatione,
ut habetur cap. I. et 2. Tit. *De reliquiis et Sancto-
rum veneratione.* De hac Alexandri III. Decretali loquen-

do , magna est inter doctos disputatio. Censent enim
nonnulli , ius novum fuisse a dicta Decretali statutum.
Ita sentit Cardinalis Bellarminus Lib. I. de SS. Beati-
tude cap. 8. num. 2. Joannes Mabillonius, et Lucas d'A-
cberi in *praeferatione ad saeculum V. Benedictinum* §. 6.
num. 105. inquiunt: *Jam vero Alexander III. id, tam-*
quam unam ex maioribus causis, ad Romanum Pontificem
pertinere edixit: et sequuntur Pagi in Breviario Romano-
rum Pontificum in vita Alexandri III. Alii contra in ea
sunt opinione, quod nullum ius novum fuerit introdu-
ctum per Decretalem citatam. Ita docent Gonzalez, in
dicto Capite *Audivimus sub. num. 6. de Reliquiis et vene-*
ratione Sanctorum; Victon, in *Tractatu de Canonizatione*
Sanctorum cap. 12. prope finem; Auctor *Tractatus Cano-*
nizationis Sanctorum ad Cardinalem Montis Regalis 2.
part. cap. 1. ubi ponderata Alexandrina Decretali sub-
dit: *Existimo autem, hanc legem esse multo antiquorem;*
non enim hoc loco id statuit Pontifex, sed quasi iam con-
stitutum commemorat. Bivarius *In Comment. Chronicis*
Marci Maximi in S. Joanne Eremita vindicato §. 6. et fu-
sius hoc ipsum prosequuntur Godefridus Henschenius
et Daniel Papebrochius in *Propylaeo Dissert.* 20. n. 6.
quo in loco , pensatis verbis Alexandri, subiungunt:
Haec vero loquendi forma decretum non facit, sed factum,
et vulgo notum supponit. Verum, quidquid sit de hac con-
troversia, certum esse videtur, nunquam Episcopos po-
tuisse veras peragere Canonizationes. Praecipere enim,
ut aliquis tamquam Sanctus publico cultu colatur in uni-
versa Ecclesia, nec potest, nec potuit unquam ad eum
pertinere , qui limitatam obtinet iurisdictionem in una
Dioecesi aut Provincia, sed ad eum tantummodo, qui ius
obtinet in universa Ecclesia.

II. A primis itaque Ecclesiae saeculis factae fuerunt,
tacita vel expressa intercedente Pontifica auctoritate,
SS. Canonizationes. Et re quidem vera saeculo IV. Acta
S. Vigilii Episcopi Tridentini et Martyris ad Summum
Pontificem transmissa sunt, pro cultu erga eundem sta-
tuendo. S. Maurus Abbas, in Gallias a S. Benedicto mis-